

MATERIÁL č. 10

„Neobčané, cizinci ve své vlastní zemi“, článek Camille Petitové

„Byli občany země, která již neexistuje. Nejsou bez státní příslušnosti, nemají ani status cizinců. Říkají jim „neobčané“. Dnes má v Lotyšsku v důsledku pádu Sovětského svazu tento komplikovaný status na 280 000 lidí. Článek dobře ilustruje problémy s integrací ruské menšiny v zemi.

„V roce 1993 jsem přišel o občanství. Už jsem nemohl dál pracovat na magistrátu v Rize. Nemohl jsem si koupit pozemek. Už jsem nemohl pracovat v politické straně. Došlo mi, že jsem teď občanem druhé kategorie.“ Aleksandr Gaponenko žije v Lotyšsku šedesát let, je však ve své rodné zemi považován za tzv. „neobčana“. S tímto statutem nemá žádná politická práva a některá zaměstnání ve veřejném sektoru a v oblasti spravedlnosti jsou mu zapovězena. Až na tyto výjimky požívá stejných práv jako běžný občan Lotyšska.

Složitá identita

Aleksandr má vícero kořenů. Je rozpolcen mezi různými vlivy ve smíšené rodině, z níž pochází – vyrostl v ruské kultuře, jeho rodnou zemí, v níž žil celý život, je však Lotyšsko. Sám říká, že v první řadě je Rus.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>

Zvuková nahrávka Aleksandra Gaponěnka (32 vteřin)

Jiní se cítí Lotyši i Rusy současně. To je případ Elizabety Krivcovové, která s Aleksandrem Gaponěnkem spoluzakládala Kongres neobčanů, nevládní organizaci, která usiluje o to, aby se jim

DŮM EVROPSKÝCH DĚJIN

dostalo plných demokratických práv. Elizabete přijala v devadesátých letech lotyšské občanství, aby mohla působit jako právnička.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>

Zvuková nahrávka Elizabety Krivcovové (36 vteřin)

„Zkouška je velmi ideologická“

Podobně pestrá a složitá identita je u těchto lidí překážkou jejich naturalizace, jejich ruské dědictví je totiž v rozporu s lotyšskou tradicí. Chtějí-li tito neobčané získat lotyšské občanství, musí u zkoušky prokázat, že plynně ovládají lotyštinu a že mají odpovídající znalost národní hymny, významných historických událostí a základních principů lotyšské ústavy. Mnoho neobčanů to považuje za příkoří.

„Ta zkouška je velmi ideologická. Musíte se vyjádřit v tom smyslu, že Lotyšsko trpělo pod ruskou okupací. Otázky na věci z dob Sovětského svazu se týkají pouze stinných stránek. Pokud jde o ekonomiku, týkají se industrializace a násilné kolektivizace v zemědělství. Když směřují na to, jak se žilo, hovoří se o represí. Jeden můj známý mi popisoval, jak se na zkoušku připravoval: měl prý jasno v tom, co si myslí o dějinách, ale u zkoušky si musel myslet pravý opak, aby měl odpovědi správně,“ říká Elizabete Krivcovová.

Aleksandr Gaponěnko, který se vždy odmítal nechat naturalizovat, chápe přijetí lotyšského občanství jako přistoupení na politiku lotyšské vlády. „Abych tu zkoušku udělal, musím tvrdit, že s tímto modelem společnosti souhlasím, a já s ním naprosto nesouhlasím. Nechci se smířit s tím, že Lotyšsko je pouze pro etnické Lotyše.“

Valerij Komarov také býval neobčanem, přijal však lotyšské občanství po narození prvního dítěte, asi před deseti lety. „Složením zkoušky jsem připustil, že jsem přistěhovalec, jakkoli jsem se v Lotyšsku narodil a žiju zde celý život. Není to moje chyba, že se geopolitická situace změnila. Udělal jsem to pro svého syna, aby také neskončil jako neobčan,“ říká.

Vliv Ruska

O proces naturalizace je menší zájem také proto, že se ruská vláda v roce 2008 rozhodla poskytnout neobčanům bezvízový styk při cestách do Ruska – velmi lákavá nabídka pro ty, kteří stále mají v Rusku rodinu. O vlivu z východu také nepřímo svědčí rozdíl v systému odchodu do důchodu a ekonomické výhody pro ruské občany, které vedou neobčany k tomu, aby se rozhodli pro Rusko. Od roku 2010 počet těch, kteří zvolili ruské občanství, převýšil počet lidí, kteří získali lotyšské občanství, a i nadále vzrůstá. I když neproběhl žádný výzkum důvodů, které vedou neobčany k tomu, že upřednostňují ruské občanství před lotyšským, Úřad pro otázky občanství a migrace přiznává, že hlavním důvodem může být dřívější odchod do důchodu. Podle Gaponěnkových slov je to také forma protestu proti politice lotyšské vlády vůči ruské menšině.

Problém uvízl na mrtvém bodě

V současnosti zůstává tato otázka nevyřešena, protože vláda nepokládá nároky neobčanů za dostatečně legitimní, aby automaticky získávali lotyšské občanství. Za bezmála dvacet let poklesl počet neobčanů ze 730 000 na 280 000. Důvodem tohoto poklesu je zejména úmrtnost, od vytvoření statusu neobčana se totiž nechalo naturalizovat pouze 140 000 zájemců. Karlis Eihenbaums, mluvčí ministerstva zahraničních věcí, vysvětluje, proč není tak snadné tento problém vyřešit.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>

Zvuková nahrávka Karlise Eihenbaumse (1:44)

I když o automatickém udělování občanství nechce lotyšská vláda ani slyšet, i nadále podněcuje neobčany k tomu, aby o občanství žádali. S postupem let se zkoušky z lotyšského jazyka a historie zjednodušily a byl novelizován zákon o občanství, aby bylo celé řízení snazší. Poplatek za naturalizaci byl některým zájemcům (z nízkopříjmových skupin, nezaměstnaným a důchodcům) několikrát snížen a u politicky pronásledovaných osob a zdravotně postižených byl zcela zrušen. Kongres neobčanů však usiluje o mnohem více než jen o snazší proces naturalizace. První krokem by podle jeho představ měla být hmotná kompenzace, změna přístupu k etnickým Rusům a méně omezení u vybraných zaměstnání. Dialog s lotyšskou vládou je však momentálně zcela přerušen. Ti, kteří v této organizaci působí, jsou přesvědčeni, že vláda „čeká, až všichni neobčané vymřou“.

Evropské volby jsou novou nadějí

V nejbližší době se naděje na změny upínají k dění na evropské scéně. „Je určitá vyhlídka, že se do čela Evropské komise a Evropského parlamentu po volbách dostanou sociální demokraté a levicové strany,“ říká Elizabete Krivcovová. Aleksandr Gaponěnko ovšem podotýká, že „jako neobčan, bez politických práv, nemám v této věci žádný vliv“.

Na interaktivní časové ose na konci článku se dozvíte více o historických souvislostech vytvoření tohoto statusu.

Zdroj: [Euroviews 2014](#)

- S jakými hlavními problémy se setkávají etničtí Rusové v Lotyšsku?
- Jakým způsobem ovlivnila historie současnou situaci v zemi?
- Jaká byla reakce lotyšské vlády na tuto situaci?
- Mají studenti nějaké návrhy, jak vyřešit některé ze zmiňovaných problémů?